

RvV nieuws

2022

Inhoudsopgave 2022

Voorwoord door de voorzitter.....	4
Lieve God.....	7
Mededelingen van het bestuur.....	9
In Memoriam Edy Korthals Altes.....	10
Vredesheld 2021.....	12
In Memoriam Louis Willem Carp (Wite).....	14
Toekenning van de Freedom of Worship Award aan Religies voor Vrede Internationaal.....	16
Pleidooi voor een Universele Gewetensraad.....	19
Van havik tot vredesduif: diplomaat tijdens de Koude Oorlog	23
Verzoening als levenskeuze.....	25
De Cultuur van Vrede en de School van Vrede.....	29
Prinsjesdagviering 2022.....	31
Walk of peace 2022 in Almelo.....	33
In de tuin van religies en levensbeschouwingen.....	34
Openingen maken en vooroordelen onderuit halen.....	40
Economie van Franciscus.....	42
Het verhaal van Abu Hanifa's vader.....	43
Never wait to live.....	45
Wat is Religies voor Vrede?.....	46

My dream of world peace
©2009 Matthew Vincentius
Courtesy of DeviantArt

Voorwoord door de voorzitter

Beste lezers, vrede zij met u!

Allereerst wil ik u, namens het bestuur, excuses aanbieden voor het lange uitblijven van deze Nieuwsbrief. We hopen de vertraging wat goed te maken met de inhoud.

Ik wil op deze plek, na een korte verwijzing naar de oorlog in Oekraïne, vooral stilstaan bij onze omgang met elkaar, de boosheid en woede in het publieke debat en op sociale media, het framen van de ander, het haat zaaien en wat we daarin anders zouden kunnen doen.

Op persoonlijke titel heb ik getracht de onderbelichte kanten van het conflict en de huidige oorlogssituatie in Oekraïne te beschrijven in een gedegen artikel. De vele voetnoten vormen een onmisbare aanvulling op het artikel.

Ik rechtvaardig niet de inval in Oekraïne maar benoem ons zwijgen over de coup in Kiev in 2014, de onmenselijke woorden en houding tegenover Russisch-Oekraïners van de Amerikaans-gezinde president Poroshenko die na de coup aan de macht kwam, en ons zwijgen toen er duizenden mensen door zijn leger en neo-nazistische milities werden vermoord en enkele miljoenen burgers naar Rusland vluchtten. Dit alles vond plaats voordat Rusland Oekraïne binnenviel. En in diezelfde periode (2014-2022) begon het framen van president Poetin, terwijl wij in West-Europa nog goede (handels)relaties met hem hadden.

Op www.religiesvoorvrede.nl vindt u het artikel met een korte aanvulling er op.

Vanwege de onrust die alom heerst door het oorlogsgeweld, wil ik met u stilstaan bij de vraag hoe we vrede in ons eigen hart kunnen creëren. Want vrede begint altijd in het klein, in ons hart.

Religies en Levensbeschouwingen nemen ons mee naar waar 'leven' over gaat en kan gaan. Ze willen, net als goeroes of coaches, een hand reiken naar innerlijke groei en vrede. Niet naar boosheid, niet naar woede, niet naar haat. Maar naar hoe we betekenisvol kunnen zijn.

Naar hoe ons geweten gevoed en gevormd kan worden. Naar hoe we zinvol kunnen leven. Hoe we in de diepste duisternis, de donkerste nacht, in de langste zoektocht het licht van onze ziel kunnen vinden.

Woede, haat en angst sluiten af. Het zijn onze grootste vijanden. Ze doden onze energie. Alleen liefde geeft leven, schept, maakt ons barmhartig en vergevingsgezind.

Mens-zijn, mens-woorden kan alleen met elkaar. We doen dat niet in ons eentje. De vraag 'wie ben ik?', 'wat doe ik?' wordt zinvol als ik hem stel in relatie tot de ander. Wie zichzelf kent met alle struikelingen en fouten, met hoogten en diepten, kan ook een ander leren begrijpen.

Laten we daarbij voorzichtig zijn met oordelen. Hoe vaak gebeurt het niet dat we een oordeel over een ander hebben, dat een complete vergissing blijkt te zijn als je het verhaal van de ander hoort?

(de onderstaande citaten komen uit een artikel van Faruk Ates, levens-transformatie coach in San Francisco, gericht op het ontwikkelen en gebruik van liefdevolle technieken om voor onszelf en anderen te zorgen.)

"Universele Liefde, of gewoon Liefde met een hoofdletter L, is een oefening in het zien van de vreugde en schoonheid in alles wat er is, om je te verwonderen over het leven als een pasgeborene. Het is vrede hebben met de perfectie van deze wereld, en leren houden van je eigen bestaan daarin.

Onze wereld heeft pijn, maar wat pijn heeft is niet onvolmaakt; een gebroken hart vermindert niet hoe bijzonder, waardevol en waardig je bent om lief te hebben en erbij te horen.

'De wereld is perfect zoals hij is, en mijn verlangen om hem te willen helen ook.' Ram Dass

Ik begon jaren geleden aan het pad van de Universele Liefde, toen ik me in een dieptepunt als nooit tevoren bevond. Het werd een keerpunt, want vanaf dat punt gaat de enige weg omhoog. Het leerde me van elke tegenslag te houden vanwege de kans op groei die hij biedt. Het werden uitdagingen die het universum (of

het leven, God, oneindige intelligentie, puur toeval en chaos - lees het als wat voor jou het beste werkt) me bood.

In het verleden had ik zin in mijn leven gevonden door bevredigend werk te doen en goede doelen te steunen, vooral rond de bescherming van mensenrechten en gemarginaliseerde groepen. Echte betekenis en voldoening komen altijd voort uit dienstbaarheid aan anderen, geven wat je kunt zonder jezelf uit te putten.

'Het idee van Universele Liefde, van het elke dag beoefenen ervan om begrip te ontwikkelen voor andere mensen, zelfs voor degenen met wie ik het hartgrondig oneens was of wier daden ik ondubbelzinnig zou veroordelen, vanuit het perspectief van "hoe zou ik van deze persoon kunnen houden?" hielp me de wereld anders te zien.

Ik ga vaak terug naar dit citaat dat mijn moeder me leerde:
Niets menselijks is mij vreemd.

Als ik precies dezelfde ervaringen had gehad, precies dezelfde dingen te horen en te leren had gekregen, en precies dezelfde beslissingen had genomen als iemand waar ik nu tegen ben: zou ik nu echt zo anders zijn dan hij of zij?

Denk daaraan in de context van iemand waar je tegen bent of die je niet mag, en vraag jezelf dan af:

Hoe zou ik van deze persoon kunnen houden?"

Ik wens u van harte innerlijke vrede toe,

Mirjam Ateş-Snijdewind

Lieve God

Hoe we u ook noemen,
begin en einde,
liefde, licht, energie, universum,
de barmhartige, de genadevolle,
ik heb tot u gebeden:

Leer me de mensen zien
zoals u wilt
dat ik ze zie,
naar uw beeld geschapen;

Leer me naar ze luisteren
zodat ik hoor
wat u wilt dat ik hoor;
Leer me over anderen denken
op de wijze
zoals u wilt dat ik denk;

Leer me spreken met woorden
die u wilt dat ik gebruik
en help me
in mijn daden dit te tonen.
Dank u
voor die vele momenten
dat u in mijn worsteling met mezelf
zo nabij was,
dat ik begreep,
en dat u mijn hart opende
om de liefde
die u in mij opwekte
te laten stromen.

Steeds meer besef ik,
dat, hoe meer ik mijn ogen open,
des te meer
ik u ontdek in mijn wezen.

U bent het antwoord vóór de vraag.

Mirjam Ates-Snijdewind

Mededelingen van het bestuur

Bijeenkomst over vrede

Tot onze vreugde kunnen we op zaterdagmiddag 19 november in de kerk van het Apostolisch Genootschap in Amersfoort weer fysiek bij elkaar komen voor een evenement!

Het hoofdthema is Vrede, de subthema's zijn: Verinnerlijking, Verzoening en Vredeseducatie. Het wordt een inter-generationale bijeenkomst, dus graag heten we mensen van alle leeftijden welkom!

Spreekers zijn: Prof. Dr. Monique van Dijk-Groeneboer Tilburg University, Joris Vercammen, emeritus aartsbisschop van Utrecht van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, Alaeddine Touhami, directeur bestuurder School van Vrede Almere, Izzy Mansour, bestuurslid Religies voor Vrede, eindredacteur Nieuwsbrief.

Er is een mogelijkheid voor deelnemers om gehaald en gebracht te worden van het NS station.

U vindt de uitnodiging op de website. (www.religiesvoorvrede.nl)

Vredesmeditaties

Sinds augustus organiseren we elke derde donderdag van de maand tussen 20:00 en 21:00 uur Vredesmeditaties, Zoombijeenkomsten waarin we rond een thema gedichten en teksten voordragen ondersteund door muziek. Deelname is gratis en opgeven kan op rvv.communicatie@gmail.com. De muziek is terug te vinden op Spotify wanneer men vredesmeditatie zoekt met de datum van de gewenste maand.

In het nieuwe jaar zullen we ons richten op Mensenrechten vanwege het 75 jarig jubileum van de Verklaring van de rechten van de mens. Iedere maand bevragen we ons dan rond een kernkwestie.

In Memoriam Edy Korthals Altes

Vroeg in de ochtend van eerste Kerstdag 2021 is ons aller Edy Korthals Altes in zijn slaap heengegaan, in de gezegende leeftijd van 97 jaar.

Edy was een strijder voor vrede vanuit zijn hart, met gouden woorden vanuit zijn begeestering om vrede iets dichterbij ons allen te brengen. Hij herinnerde ons eraan dat er alleen vrede kan zijn *'als de ander zich veilig bij ons voelt'*. Hij nodigde ons uit tot zorg voor elkaar, voor de aarde, voor al het leven dat hij als diepgelovige ervoer als door God gegeven. Hij pleitte voor samenwerking met andere levensbeschouwingen en was binnen Religions for Peace International President in de jaren 90.

Het transcendente, wat steeds meer op de achtergrond is geraakt in onze huidige samenleving, gaf hem de kracht om tot het laatst van zijn leven de boodschap van vrede en medemenselijkheid uit te dragen. Juist omdat hij de mens zag in diens verbondenheid met de Allerhoogste en met iedere medemens.

Op een dag, toen ik hem opzocht, toonde hij me het dagboek van zijn moeder - met tederheid koesterde hij het in zijn handen.

Hieronder vindt u een deel van het gedicht uit zijn moeder's bundel 'Waarlijk menszijn' verschenen in 2018:

"Niet eenzaam"

...
*Och menig mens voelt zich zóó eenzaam,
al is de wereld om hem heen, -
- en snakt er naar, te zijn gemeenzaam,
met één, die Liefde voelt alleen!*

*Dan komt er zonlicht in zijn ogen,
dan dankt hij God, en dankt dan mens,-
- O, laten wij toch allen pogen,
't vervullen van dien hartewens!*

*Het kan een handdruk zijn, begrijpen,
een goede daad, een woord, misschien,
een blik, waardoor de ziel gaat rijpen,
en wij in hem "de mens" gaan zien!...*

Wij zullen hem missen, onze 'Vredesduif' en 'Vredesheld', en ik wens ons allen toe dat iets van zijn bevlogenheid op ons moge afstralen en ons inspireert tot het voortzetten van zijn vredesmissie, een vredesmissie die wij delen met elkaar.

Mirjam Ateş-Snijdewind

Vredesheld 2021

Jarenlang werkte Edy Korthals Altes als diplomaat, later als Plaatsvervangend Permanent Vertegenwoordiger bij de Europese Gemeenschappen. In de jaren 70 en 80 was hij de Nederlandse ambassadeur in onder meer Polen en Spanje. De Koude Oorlog was in volle gang. Edy Korthals Altes ging erin mee. Tot alles anders werd.

Na een droom realiseert Korthals Altes zich de waanzin van de wapenwedloop. Het valt niet te rijmen met zijn geloof en geweten. Na een groot artikel in Trouw in 1985 waarin hij zich publiekelijk tegen de wapenwedloop keert die gaande is, neemt hij ontslag. En begint een nieuw leven waarin hij zich inzet voor vrede en veiligheid.

Korthals Altes, inmiddels 97 jaar, was in de jaren daarna onder andere co-president van de World Council Religions for Peace (Religies voor Vrede) en schreef verschillende boeken, waaronder het autobiografische 'Van Havik tot Vredesduif', dat in 2017 verscheen. Zijn grootste zorg was het voorkomen van de

vernietiging van de mensheid en de planeet. Hij maakte zich grote zorgen over de hernieuwde kernwapenwedloop.

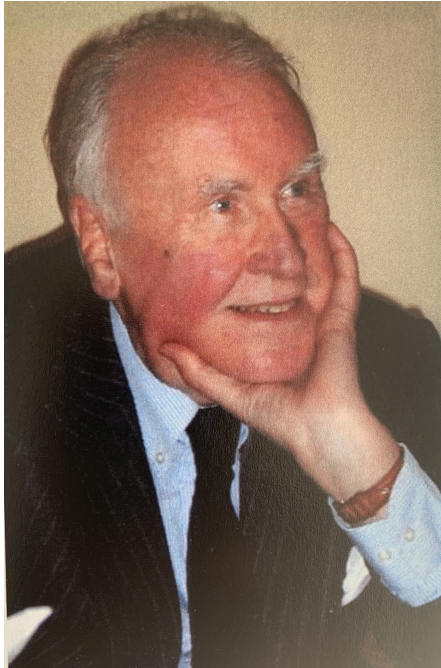
“Als één ding mij heel hoog zit dan is het de volstrekte onderschatting van de grote risico's die we op het ogenblik lopen. En de onderschatting van het hele kernwapenvraagstuk. Wat onderdeel is van een veel breder punt. Het is niet alleen een kwestie van oorlog en vrede. Maar het is het hele probleem van de menselijke veiligheid die bedreigd wordt. Als wij als wereld verder willen komen. Als wij een toekomst willen hebben voor onze kinderen en kleinkinderen. Dan moet dat een vreedzame wereld zijn. Waarin ook zorgvuldig rekening gehouden wordt bij ons hele economisch handelen met de grenzen die de natuur ons stelt. Een nieuw denken over vrede en veiligheid.”, aldus de oud diplomaat en latere vredesactivist, Edy Korthals Altes, in een gefilmd interview dat op de Internationale Dag van de Vrede, dinsdag 21 september, online werd gezet door de werkgroep Inclusieve Veiligheid.

Op 22 april 2021 werd Edy Korthals Altes gehuldigd tot Vredesheld 2021. Dat gebeurde door de burgemeester van Den Haag, Jan van Zanen, op initiatief van de Coalitie vredesmissies zonder wapens – in samenwerking met de werkgroep Inclusieve Veiligheid. Net als voorgaande jaren stond de huldiging tevens symbool voor de vele andere vredeswerkers die zich zonder wapens inzetten voor vrede en veiligheid, vaak onopgemerkt en buiten de publiciteit. Korthals Altes was de 20^e vredesheld die is gehuldigd door de coalitie, sinds de start in 2015.

De korte documentaire is te bekijken via <https://youtu.be/UAEFVQQTZQE> (Nederlands met Engelse ondertiteling)

Kees Nieuwerth
Member of the Board at European Ecumenical Peacemovement
Church and Peace

In Memoriam Louis Willem Carp (Wite)

Op 6 februari 2021 ontviel ons, op 91-jarige leeftijd, Wite Carp, jarenlang boegbeeld van Religies voor Vrede Nederland. Een bescheiden en hoffelijke man die zeer betrokken was op de wereld om hem heen, met een groot vertrouwen in de Bron van alle leven.

We hebben in Wite een mens verloren die zeer begaan was met vredesvraagstukken. In en buiten Nederland maakte hij zich vanuit onze vereniging sterk om een betere samenleving te helpen bereiken.

Ik herinner me nog goed hoe we, met enkele anderen van onze organisatie, de 8e Wereld Assemblee in Amman, Jordanië, bijwoonden. Een grote bijeenkomst met vertegenwoordigers uit alle windrichtingen. Mensen uit gebieden waar recent nog oorlog

was gevoerd. We spraken samen over helen, verzoenen - taken die RfP in meerdere landen oppakte.

Met nieuw elan keerden we huiswaarts, waar we ons echter realiseerden dat we niet alles, waarover we hadden gesproken, op de rails konden zetten. Dat baarde Wite zorg. Zijn ruim 21-jaar durende voorzitterschap kenmerkte zich echter door nimmer aflatende inzet, grote zorgvuldigheid en gedrevenheid voor ons doel: vrede te helpen bewerkstelligen.

Samen met ICCO, Cordaid en het Institute of Social Studies hielp Wite vanuit RvV de Bijzondere Leerstoel Religie en Ontwikkeling oprichten. Acht jaar lang was hij voorzitter van het bestuur ervan. Wite onderhield veel contacten met bijvoorbeeld de *European Council of Religious Leaders*, was vijf jaar penningmeester van de Europese organisatie van Religies voor Vrede en onderhield goede contacten met Nederlandse zusterorganisaties van RvV, zoals URI, IARF, het Interreligieus Beraad en de NLS

Daarbij was Wite Soefi en gaf 50 jaar leiding aan het Soefi Centrum in Den Haag. Ook voor deze interreligieus gewortelde beweging zette Wite zich binnen en buiten Nederland met hart en ziel in. In 2016 werd Wite onderscheiden tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau voor zijn enorme inzet voor zowel de Soefi beweging als voor Religies voor Vrede. In grote dankbaarheid zullen Wite gedenken.

Moge zijn ziel vrede vinden bij zijn Schepper.

Mirjam Ates-Snijdewind

Toekenning van de Freedom of Worship Award aan Religies voor Vrede Internationaal

In 2021 heeft de Roosevelt Foundation, vanwege Corona in een Zoommeeting, de Freedom of Worship Award toegekend aan Religies voor Vrede (RvV) Internationaal.

Het is een belangrijke erkenning voor alle inspanningen door zeer velen, over de gehele wereld, gedurende de afgelopen 50 jaar van het bestaan van RvV, voor een meer harmonieuze samenleving wereldwijd, waar alle mensen, wie ze ook zijn, in vrede samen kunnen leven.

De Four Freedom Awards zijn vernoemd naar de Four Freedoms die de Amerikaanse president Franklin Roosevelt in 1941 introduceerde in zijn State of the Union. De onderscheidingen worden uitgereikt in Nederland en in de Verenigde Staten aan mensen die zich op een bijzondere manier inzetten voor vrede.

De vier vrijheden omvatten de Freedom of Speech (vrijheid van meningsuiting), Freedom of Worship (de vrijheid van godsdienst), Freedom from Want (de vrijwaring van gebrek) en de Freedom from Fear (vrijwaring van vrees).

RvV is ontstaan vanuit de ontsteltenis over de vernietiging van Hiroshima en Nagasaki door twee kernbommen en de in de jaren 60 weer toenemende koude-oorlogsdreiging - waarbij kernwapens opnieuw in beeld kwamen. Religieuze leiders van vele religies en levensbeschouwingen besloten samen te werken om, zoals religies ons leren, ons in te zetten voor vrede. En om kernwapens de wereld uit te helpen.

Het nieuwe kernwapenverbod, dat in 2021 in werking is getreden, is een belangrijke stap daartoe. Zelfs al hebben de kernwapenstaten dit verdrag niet ondertekend, het is ook voor hen van kracht geworden. Ze dienen hiermee aan de slag te gaan en zich harder in te spannen om een programma van afbouw en ontmanteling van kernwapens op te stellen. Leiders van staten dienen gericht te zijn op het voorkómen van vijandschap tussen

landen. Het is van levensbelang dat zij een houding ontwikkelen waardoor anderen zich veilig kunnen voelen bij hen.

Religies nodigen mensen uit om zich in te spannen de beste kanten van zichzelf naar boven te halen, juist in sociaal verband. Mens ben je niet alléén, mens word je samen met anderen. Ieder mens is geschapen 'naar Gods beeld' en heeft een oneindige bron van liefde in zich. Wie gelooft, die heeft de innerlijke opdracht om met respect met de mens, met dieren, de natuur, kortom met alle leven om te gaan. Het gaat niet alleen om jezelf, het gaat ook om de ander, je medemens.

Wie zich inzet voor het goede, ervaart ook dat wat je nodig hebt op je pad komt. Dat kwam het waarschijnlijk altijd al, maar bij een houding van '*er zijn voor de ander*' zie je het opeens. Krijg je ingevingen, gebeuren er dingen die je verrassen en die relaties en communicatie helpen verbeteren. Het helpt je je beste beentje voor te zetten. Dat geldt in het klein, maar ook in het groot.

Vrijheid van religie is een hoog goed, want religies en levensbeschouwingen staan onder druk. Om die reden zijn we extra blij en dankbaar dat de Roosevelt Foundation deze belangrijke onderscheiding aan Religions for Peace International in 2021 heeft uitgereikt, in de persoon van de Secretaris-Generaal van RfP, professor dr. Azza Karam, een vrouw die haar uiterste best doet om de doelen van RfP dichterbij te brengen.

Mirjam Ates-Snijdewind
Bijgewerkt artikel uit Nieuw Wij

Azza Karam
Secretaris Generaal Religions for Peace

Pleidooi voor een Universele Gewetensraad

Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkaar in een geest van broederschap te gedragen.

Artikel 1 , Universele Verklaring van de Rechten van de Mens [1].

In de vroegte van de dageraad van bevrijding van de onvoorstelbare ramp die de wereld getroffen had, werd de goede intentie van de mensheid op de weerbarstige weg van overleven naar leven gevat in de Universele Verklaring van haar rechten.

De gedrevenheid om vorm te geven aan een fatsoenlijke samenleving waarin niemand meer vernederd zou worden had reeds geleid tot de oprichting van de Verenigde Naties. Het wakend oog op de naleving van de geest van broeder- en zusterschap tussen volkeren werd de Veiligheidsraad.

Tijdens de virtuele viering van het vijfenzeventigste jubileum in 2020 werden de zegeningen geteld van het sindsdien wijdvertakte systeem van verbondenheid in het bevorderen en handhaven van vrede en recht, met als een van de hoogtepunten de unanieme aanvaarding van de SDG's.

De beoogde realisering in het jaar 2030 zou een eind maken aan beschamende armoede, en de dreiging van ontwrichting van alle levensvormen op aarde ten gevolge van klimaatverandering nog net op tijd keren. Tegelijkertijd werden grote vraagtekens gezet bij de realiteitszin van deze grote verwachtingen. We zijn bij lange na niet op koers en de wereldwijde epidemie heeft de realisering van de doelstellingen nog aanmerkelijk vertraagd.

Wij staan op een beslissende tweekoppige sprong, welke het *Earth Charter* (Handvest van de Aarde) tweeëntwintig jaar geleden al aanduidde: 'Nu de wereld steeds meer verweven, onderling

afhankelijk en kwetsbaar wordt, houdt de toekomst zowel grote gevaren als grote beloftes in.' [2]

In onze wereldwijde reactie op de uitbraak van het virus dat niemand spaart, tonen wij deze twee gezichten:

Aan de ene kant de ongekende veerkracht van wetenschappelijke grensoverschrijdende samenwerking die geleid heeft tot de tijdige ontwikkeling van levensreddende vaccins. Aan de andere kant het ontluisterende gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel, om de aanvankelijk vroom uitgesproken belofte, om vaccinatie beschikbaar te stellen aan elke wereldburger, ook in daden om te zetten.

Aan de ene kant wordt nationaal saamhorige gezondheidszorg en financiële ondersteuning verleend om deze crisis samen door te komen. Aan de andere kant worden de hoog nodige medische voorzieningen niet ruimhartig verstrekt voorbij landsgrenzen en worden, hoe we het ook wenden of keren, vluchtelingen aan hun lot overgelaten.

Wanneer wij in het overduidelijke zicht op bedreiging van de mens en 'the whole community of life' nu niet het roer radicaal omgooien naar inclusief denken en doen, wanneer dan wel?

Ik pleit voor de instelling van een gewetensraad die uiteindelijk meer invloed zal hebben dan de Veiligheidsraad. Een bondgenootschap van mensen die nationaal en internationaal vertrouwen verworven hebben en niet beticht kunnen worden van verborgen agenda, en die daardoor in staat zijn het moreel kompas hoog te houden. Zij, die hun gezag niet ontleen aan macht maar slechts aan betrouwbaarheid, zullen wellicht bij kunnen dragen aan de oplossing van geweldsconflicten en uiteindelijk aan verzoening.

Het blijft natuurlijk altijd een wankele kans. Is het echter niet alles waard om die kans in dit uur, nu, met beide handen aan te grijpen? Wij leven in een tijd waarin een gebaar, een fluistering van verzoening overal in de wereld kan worden opgevangen. Zo

denk ik aan de knieval van Willy Brandt tweeënvijftig jaar geleden voor het herdenkingsmonument voor de slachtoffers van de opstand in het getto van Warschau. In dat flinterdunne, spontane moment werd een onwankelbare brug geslagen over de afgrond van geschiedenis naar verzoening met het nieuwe Duitsland.

De Gewetensraad zal, welke organisatorische vorm deze ook zal krijgen, in essentie de authentieke plek zijn waar mensen samenkomen die de zucht van compassie opvangen en versterken, die hoop vleugels geeft.

Een van mijn leraren, Ervin Staub, een overlevende van de Shoa, heeft geprobeerd de vraag te beantwoorden waarom tijdens de bezetting in de Tweede Wereldoorlog in sommige steden en dorpen veel meer verzet gepleegd werd, en meer vervolgd werden opgevangen met gevaar voor eigen leven, dan in andere. Het verschil wordt gemaakt door markante individuen die het altruïstische voorbeeld stellen. Zij helpen met hun houding de leefplek te transformeren tot een *enabling society* waarin het geweten wordt aangesproken [3]. Ik heb mijn leven te danken aan mijn onderduikouders die mede Velp maakten tot zo een *enabling society*.

De gewetensraden, steeds van wisselende samenstelling van leeftijd en achtergrond, kunnen bijdragen aan de noodzakelijke transformatie. Het is waar: haat en wantrouwen zijn besmettelijk. Maar, Godzijdank, zijn liefde en vertrouwen ook besmettelijk. En tot de politieke leidsters en leiders die nu weer om onze steun vragen, herhaal ik de woorden die toenmalige politieke leiders in 1992 aan het eind van de eerste ecologische wereldconferentie in Rio de Janeiro tot ons, vertegenwoordigers van verschillende spirituele tradities, richtten:

'Blijf ons aanspreken op onze verantwoordelijkheid om maatregelen te nemen die op korte termijn lijken in te druisen tegen het nationale eigenbelang, maar op lange termijn noodzakelijk zijn om de aarde te helen.'

Het is mijn breekbare droom dat onze kindskinderen onze huidige crisistijd met piëteit voor alle slachtoffers zullen gedenken, maar ook in dankbaarheid voor de transformatie die wij jongeren en ouderen tot stand wisten te brengen, geleid door verstand en geweten.

Bronnen:

[1] UN Office of the High Commissioner for Human Rights, https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/dut.pdf

[2] Earth Charter Nederland, <https://earthcharter.nl/het-earth-charter/>.

[3] Ervin Staub (2203). *The Psychology of Good and Evil*, New York, Cambridge University Press.

Rabbin Awraham Soetendorp
Eerder gepubliceerd in Nieuw Wij

Van havik tot vredesduif: diplomaat tijdens de Koude Oorlog

De schrijver Edy Korthals Altes was ambassadeur van Nederland tijdens de koude oorlog periode en nam hoogst ongebruikelijk publiekelijk afstand van de wapenwedloop ten tijde van discussie over de kruisraketten. Dit leidde tot zijn terugtreden uit de Buitenlandse Dienst.

In de jaren daarna richtte hij zijn tijd en aandacht op de in zijn ogen noodzakelijke ontspanning tussen Oost en West Europa. Hij was ook actief in de interreligieuze dialoog, het gesprek tussen de wereldgodsdiensten, daar hij ervan overtuigd is dat ook die een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot de broodnodige wereldvrede.

In dit boek maakt Altes de balans op over de afgelopen 30 jaar, en constateert dat het eindresultaat verontrustend is. De val van de muur tussen oost en west markeerde het einde van een periode van ruim 40 jaar confrontatie tussen twee overbewapende supermachten. Hoge verwachtingen werden toen gekoesterd over een veiliger en meer vreedzame wereld. In plaats van het "vredesdividend" na de val van de muur te oogsten stegen echter de militaire uitgaven juist sterk. In 2015 overtroffen de wereldwijde militaire uitgaven zelfs die tijdens het hoogtepunt van de Koude Oorlog. En de laatste jaren is er opnieuw sprake van bezorgdheid in Europa over de weer oplopende spanning met Rusland.

Eén van de redenen is de uitbreiding van de NAVO, volgens Altes een fatale vergissing. Met Ruslands vitale belangen werd geen rekening gehouden. Zelfs de waarschuwingen van de toenmalige NAVO secretaris-generaal Wörner werden in de wind geslagen.

De schrijver meent echter dat dit alles geenszins positieve ontwikkelingen uitsluit. Hij meent dat het voor Nederland en Europa van groot belang is dat zo spoedig mogelijk weer een proces van toenadering wordt ingezet, met als uiteindelijk doel een breed samenwerkingsakkoord. Voorwaarde is wel dat beide

partijen zich baseren op het mede door de auteur ontwikkelde nieuwe concept van wederzijds verzekerde veiligheid ("Mutual Assured Security"). Hiervoor geeft hij een aantal concrete suggesties, die rekening houden zowel met de veiligheid van de voormalig Oostbloklanden als met de vitale veiligheidsbelangen van Rusland.

Altes is – net als de initiatiefnemers van inclusieve vrede en veiligheid - voorstander van een brede samenwerking van de EU met Rusland waarin bovenstaande veiligheidsgaranties zijn ingebed.

De politieke invloed van het *militair-industrieel complex* is groot, zo stelt de schrijver: vele honderdduizenden vinden werk in de wapenindustrie, regeringen zijn nogal eens geneigd een oogje dicht te doen bij dubieuze wapenleveranties- economische belangen wegen zwaar.

In zijn boek breekt Altes de lans voor een brede benadering van dominante wereldvraagstukken. Hij memoreert dat het Verlichtingsdenken en de Industriële Revolutie destijds zijn uitgewaaierd over de hele wereld. Vanuit dit Europa – nu 'sadder and wiser' – zou een overtuigend signaal moeten uitgaan, dat wijst naar een economisch model met een verantwoorde omgang met Moeder Aarde. Een bewust door de Europese Unie koersen op de VN Agenda van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) zou dit kunnen bewerkstelligen – zeker nu de VS kennelijk een andere koers gaan varen!

Kortom: dit boek laat zien dat er veel overeenkomsten zijn tussen onze visie op www.samenveilig.earth en die van Edy Korthals Altes. Dit verklaart ook waarom de schrijver ons initiatief mede ondertekende!

Dit boek is een aanrader voor ons! Lezen dus!
"Van Havik tot Vredesduif: diplomaat tijdens de Koude Oorlog",
Edy Korthals Altes, Uitgeverij Aspekt, 2017, ISBN
9789463381246.

Kees Nieuwerth

Verzoening als levenskeuze

Wie in deze tijd probeert een koers uit te zetten vindt zichzelf al snel in een doolhof van stellingnames en loopgraven waar het maar moeizaam lukt om vast te houden aan de eigen principes en het bijbehorende wereldbeeld.

Steeds meer slijt de samenleving langs de breuklijnen van politiek en economisch belang. Dat vraagt om moed en een blik op de verdere horizon.

We kunnen ons mee laten sleuren en eindigen als Rome in de 6^e eeuw. We kunnen ook opstaan tegen de neerwaartse stroming en hardop kiezen voor een wereld waar we wel in willen leven. In evangelisch christelijke kring wordt voor deze tijd al snel naar het Boek Openbaring gegrepen om zelf niet de verantwoordelijkheid te hoeven dragen of te nemen, maar ik denk niet dat die tactiek vruchtbaar is of maar bij benadering juist.

Het woord apocalyptisch dat die mensen zo graag in de mond nemen betekent eigenlijk onthullen of blootleggen. Het spreekt niet over de doem en duisternis waar ze het voor gebruiken. Het is eigenlijk ironisch dat deze verwisseling juist profetisch is, maar verder is het een teken van hoe zeer ook de Christenen zoekende zijn naar de relevantie en autoriteit die ze onderweg verloren zijn.

Ik gebruik het woord in een andere context. Wanneer we kijken naar de gebeurtenissen sinds de val van de Berlijnse Muur, zien we dat er een aantal momenten waren waarin het falen van de beschaving en de politici en industriëlen die haar in hun eigen bedding geloodst hebben blootgelegd zijn. Elk van die apocalyptische momenten waren ook mogelijkheden om het beter en anders te doen. Kansen die we meestal voorbij hebben laten gaan.

De gevolgen zijn ernstig, want ze zijn de voedingsbodem voor het wantrouwen in de politici en de narratieven die ze spinnen. Ze zijn ook waarom we steeds meer polariseren.

Dit artikel is een oproep om juist nu een ander pad te kiezen. We kunnen de draak blijven voeden met wat ons dierbaar is, maar wat als we bewust kiezen de ander als mens te zien? Een mens met een naam, een plaats en een rol in de maatschappij en het leven. Zijn we dan niet dichterbij wat we als religieus georiënteerde mensen nastreven en hopen?

Gandhi zei "Oog om oog en tand om tand en aan het einde zijn we allemaal blind." Ik weet dat dat ging om de splitsing van India en Pakistan, maar het is net zo waar in deze tijd. We kunnen elkaar blijven verwijten, maar alleen door oprechte verzoening komen we uit de loopgraven en op de weg die naar een leefbare toekomst leidt.

Waar dan te beginnen?

Het leven is groot en de rampen die ons treffen op het moment niet minder. Iedereen doet wat juist is in de eigen ogen. Wie gaat die dingen veranderen?

Wie wil mag, maar ik denk dat we klein moeten beginnen. In de eigen kring hebben we een diepe behoefte aan heling. Gedurende de coronatijd zijn hele families uit elkaar gerukt door stellingnames en opvattingen die op zich weinig te maken hadden met gezondheid en de ziekte zelf.

Ik heb die storm van de eerste rij gezien als voorlichter en heb er genoeg van voor een heel mensenleven. Waarom een discussie met valse en voorgebakken argumenten? Laten we nu eens gewoon hardop zeggen dat we geen grip hebben en dat de maatschappij niet maakbaar is. Of beter nog dat individualisme ons beroofd heeft van de geborgenheid van een maatschappelijk verbonden en geworteld zijn.

Veel van de discussies en de conflicten die volgden vinden hun oorsprong in angst. Angst dat de overheid niet het goede met ons voor heeft en dat we onbeduidend zijn. Die laatste angst is onterecht, maar de eerste is een gevaarlijk uitgangspunt. Op 19 november ga ik veel dieper in op hoe we dan kunnen handelen, maar laat ik je hier vragen: Wat heb je te verliezen aan waardigheid wanneer je voor jezelf vast houdt aan het feit dat je een naam, een plaats en een rol hebt?

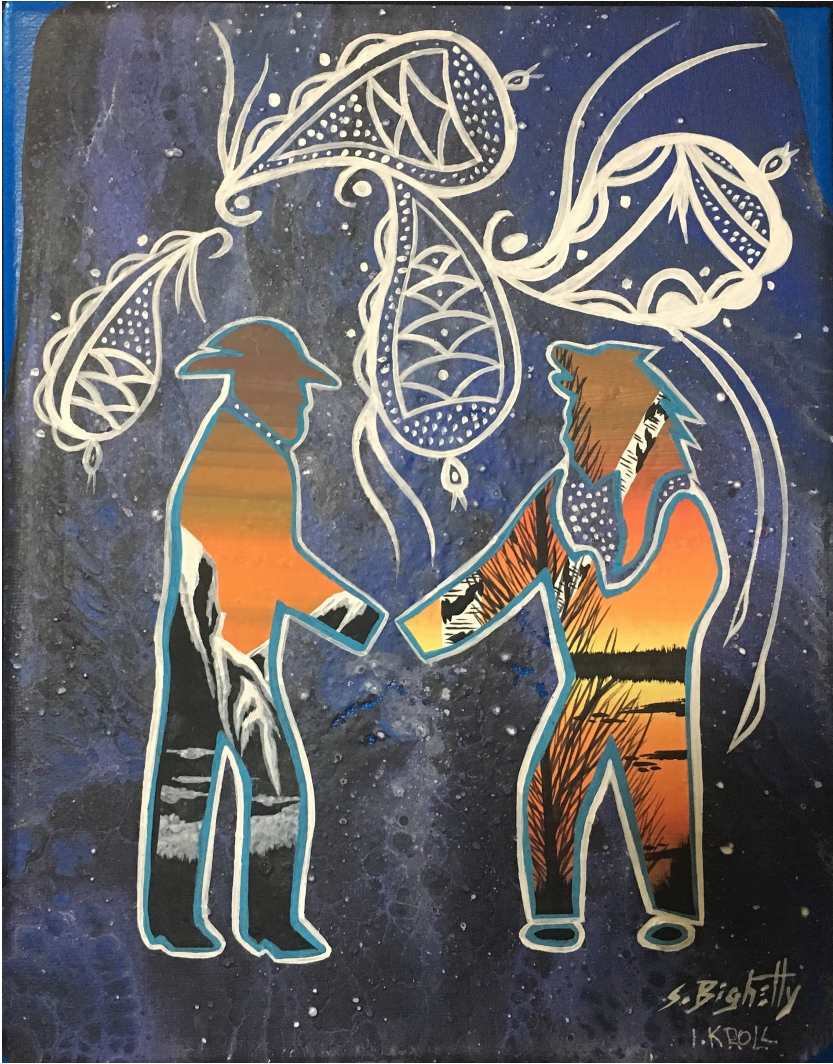
We willen graag uniek zijn, maar wat gebeurt er wanneer we dat loslaten en proberen nuttig te zijn? Zijn we dan minder mens? Bereiken we geen betere wereld wanneer we samen erkennen dat we soms gewoon niet weten hoe het verhaal verder gaat?

Mattijn Buwalda zong "Het is 1 keer vaker opstaan, dan je ooit gevallen bent. 'k bid om 1 keer meer genade, die me red van wie ik ben." Ik denk dat er een hoop waarheid in schuilt. Zeker wanneer je het laatste refrein van dat nummer in gedachten houdt.

"Niemand heeft gezegd dat het makkelijk zou zijn.
Nee niemand heeft gezegd dat het makkelijk zou zijn,
maar hoe harder ik moet knokken,
des te mooier straks de overwinning.
Niemand heeft gezegd dat het makkelijk zou zijn.
Nee niemand heeft gezegd dat het makkelijk zou zijn, maar
thuis kom je pas echt als je de weg kent die er aan vooraf ging."

Hier wil ik je uitdagen om oprecht te kiezen voor verzoening. Op 19 november hoop ik je te treffen en samen hardop te denken hoe we op onze vierkante meter de grote boze wereld tegemoet kunnen treden met die keus.

Izzy Mansour

Reconciliation
©Sam Bighetty en Ian Kroll

De Cultuur van Vrede en de School van Vrede

Het eerste uitgangspunt van de Cultuur van Vrede is:

De mens is gedefinieerd door z'n vermogen tot besef.

Niet door z'n huidskleur, geslacht, etniciteit, religieus toebehoren, intelligentie,...

Daaruit vloeit voort als belangrijkste leidraad:

Het bewustzijn van de mens groeit in de mate waarin hij of zij menselijke waarden en deugden (vrijwillig) nastreeft en in de praktijk brengt.

Het bewustzijn van de mens wordt kleiner naarmate hij deze menselijke waarden en deugden zoals rechtvaardigheid, respect, solidariteit negeert en verwaarloost.

De Cultuur van Vrede heeft tot doel de mens naar het gevoeligst mogelijke bewustzijn te begeleiden. Zodat de mens universele waarden als rechtvaardigheid, moed, waarheidsgetrouwheid, solidariteit, vrede, matigheid en barmhartigheid niet enkel verbruikt, maar in leven houdt, ontwikkelt en deelt.

Wat voor een individu geldt kan in verband gebracht worden met een gehele samenleving.

Wat zijn de obstakels op de weg naar/van vrede?

De School van Vrede

De School van Vrede is in het leven geroepen door een groep mensen die geloven dat er in het onderwijs meer aandacht besteed kan worden aan het mens-zijn en de ontwikkeling daarvan.

De school is opgericht om de mens in elk kind te helpen groeien. Een school om de intrinsieke motivatie van kinderen te stimuleren door de menselijke kant van onderwijs voldoende aandacht te geven, een school waar kinderen reflecteren over hun leerproces, en gedrag.

Een school waar kinderen de natuur en de culturen van de wereld ontdekken. Waar ze zelfstandig en gezamenlijk leren en werken.

De School van Vrede is een algemeen bijzondere basisschool. Op de school is de Cultuur van Vrede een dagelijkse praktijk die we samen opbouwen, oefenen en onderhouden. Dat betekent dat het onderwijs vorm krijgt vanuit universele menselijke waarden zoals oprechtheid, toewijding en rechtvaardigheid. We werken aan gelijke kansen voor iedereen.

Als leergemeenschap begint de school elke ochtend samen met de ontdekking van stilte, gevolgd door een verhaal, gezamenlijke wandeling of klus. Op de school leren we van en met elkaar. We helpen onze schoolgenoten waar we kunnen en dragen zo bij aan elkaars ontwikkeling.

Wie vreedzaam en respectvol leert samenwerken geniet een enorme voorsprong in het leven van morgen. Op onze school heeft iedereen een rol van betekenis. We werken samen aan gemeenschappelijke, schoolbrede projecten. Zo beleven we - dag in dag uit - onze school als leergemeenschap. De projecten geven ons een grote algemene ontwikkeling en leren ons meer over de wereld en de verschillende culturen van de mensheid.

Op onze school passen we de Cirkelwerking toe. Deze schept ruimte voor iedereen om te kunnen deelnemen. Daarmee leren we respectvol overleggen, worden we bewust hoe en wat we leren en gaan we met elkaar om in vrede. Essentieel is daarbij luisteren en goed leren omgaan met elkaars verschillende standpunten en meningen.

We kijken verder dan bijvoorbeeld alleen het leren rekenen om het rekenen zelf. Het doel is om menselijke kwaliteiten te ontplooiën. Omdat we zinvol leren, blijven onze kinderen intrinsiek gemotiveerd. Rekenonderwijs wordt een manier om rechtvaardigheid te ontwikkelen, doordat we bijvoorbeeld leren hoe we een zakje appels eerlijk onder elkaar kunnen verdelen. In taalonderwijs kunnen we leren inclusief en gewelddoos te communiceren.

Prinsjesdagviering 2022

Sedert 2000 wordt in de ochtend van deze dag de Prinsjesdagviering gehouden. Twintig landelijke en Haagse religieuze en levensbeschouwelijke organisaties werken samen aan dit veelkleurig moment van bezinning bij de opening van het parlementaire jaar, en zoals de organisatie het omschrijft: voor een bezielde democratie.

Dit jaar was het thema:

Verdragen, verzoenen, verbinden.

De Grote kerk in Den Haag kon na de corona-perikelen dit jaar weer onderdak bieden aan deze viering. Het was een feest te zien dat de kerk vol was met mensen vanuit allerlei achtergronden en vaak op het mooist gekleed, compleet met hoeden. Men kwam uit stad en land, van allerlei leeftijden, er waren schoolklassen, leden van het kabinet en parlement en vanuit heel veel diverse religieuze achtergronden. Stipt om half elf werd de bijeenkomst geopend door de voorzitter van de stichting Prinsjesdagviering, Ad van der Helm.

Hij benadrukte in zijn welkomstwoord dat in deze tijd met crises en uitdagingen er zichtbare en voelbare spanningen zijn, alsof er ook een oorlog in onszelf woedt. Dit roept vragen op over de verhouding tussen burgers, groepen burgers en de politiek. We voelen voor het eerst in decennia allemaal de prijs van vrijheid: deze is allerminst vanzelfsprekend, al heeft langdurige welvaart ons bijna in deze illusie laten geloven. De bestaanszekerheid is voor grote groepen burgers weggeslagen en we voelen ons kwetsbaar en afhankelijk. Onze kracht ligt in het besef dat we alleen samen deze crises het hoofd kunnen bieden, waarbij doeltreffend en menswaardig beleid met maatregelen een noodzaak is.

Een verteller nam ons mee in een reis onder water van verschillende mensen die de balans zoeken tussen vasthouden en loslaten, tussen het bekende en het nieuwe; wat werd ondersteund door dans en zang. Vanuit diverse religies werd het centrale thema in woord, muziek, zang of gedicht kort belicht,

waarbij de reis onder water door de verteller tussen de optredens door werd voortgezet.

De hoofdtoespraak was dit jaar door Wajid Ivar Kofman van het Soefisme. Hij ging in op het thema en besloot met de oproep ons werkelijk in de ander te verdiepen, zodanig dat we onze eigen opvattingen en belangen durven te heroverwegen. Dan zal er een verlangen ontstaan om verbinding te maken met de ander(en), en komen we op de weg naar verdraagzaamheid en verzoening.

Het is goed ons te realiseren dat vanuit zoveel verschillende religies en levensbeschouwingen dezelfde grondtonen klinken, dit jaar dus over *verdragen, verzoenen, verbinden*.

Deze inspirerende bijeenkomst werd afgesloten met het gezamenlijk zingen van het Wilhelmus en een daverend applaus. Rabbijn Soetendorp had na de bijeenkomst nog een uitvoerig nagesprek met de kinderen van de basisscholen.

Ter informatie: De viering is live uitgezonden op dinsdag 20 september, NPO 2, en is terug te zien op NPOstart en op prinsjesdagviering.nl. Op die website staat ook alle verdere informatie.

Janny Vellekoop

PRINSJESDAG BEGINT IN DE GROTE KERK

UITNODIGING
PRINSJESDAGVIERING 2022
Verdragen, verzoenen, verbinden

Wij gaan naar onze geliefdste locatie, de Prinsjesdagviering 2022 zal weer plaats vinden in de Grote of Sint Jankerk aan de Torenstraat in Den Haag.

De Troevrede vindt plaats in de Koninklijke Schouwburg. Deze schouwburg zal dus weer gebouwd worden op onze traditionele plek in het hart van de stad.

Nauwelijks het bestuur van de stichting Prinsjesdagviering nodig ik u van harte uit om onze bijeenkomst bij te wonen op **dinsdag 20 september 2022, van 10.30 tot 11.15 uur**.

Het thema voor 2022 is:
**VERDRAGEN
VERZOENEN
VERBINDEN**

als onze reactie op toenemende maatschappelijke polarisatie.

De Prinsjesdagviering, ingeleid door tien levensbeschouwelijke en religieuze gemeenschappen, is bestemd voor leden van het kabinet van de Staten-Generaal en voor de Hoop Calligres van Streekt alomdier verdragenverzoening samenreligieuze en levensbeschouwelijke organisaties.

Kinderen van basisscholen en middelbare scholen uit de omgeving zullen hier bij ook aanwezig zijn. Ook worden de in Den Haag residentie ambassadeurs uitgenodigd.

De toegang naar de gemeenschap is via de zijingang
Rond de Grote Kerk 12.

kro ncrv

DE VIERING WORDT LIVE UITGEZONDEN DOOR KRO-NCRV OP NPO1.

IK ZIE UIT NAAR UW KOMST: HOOGACHTEND.

DR. AD VAN DER HELM, VOORZITTER
STICHTING PRINSJESDAGVIERING.

RSVV: I.V.M. PLACERING, UITERLIJK 10 SEPTEMBER 2022 VIA INFO@PRINSJESDAGVIERING.NL

POSTBUS 371 2501 C3 DEN HAAG
WWW.PRINSJESDAGVIERING.NL
KVK HAAGLANDEN 27262304
BANK NL28 INGB 0004 9021 87

Walk of peace 2022 in Almelo

Op 18 september vond de jaarlijkse Walk of peace plaats. Dit jaar was het thema Oekraïne en de oorlog daar.

Op verschillende locaties waren er activiteiten, waaronder een Oekraïens koor en toespraken van de burgemeester en de voorzitter van het Humanistisch Verbond Noord Oost Overijssel. Deze vormden de krenten in de pap van een meer dan geslaagde dag.

Aa visie, de lokale omroep, besteedde er ruimschoots aandacht aan en heeft ook de toespraken integraal geplaatst op hun website www.aavisie.nl. Het is hartverwarmend hoe zo op een kleine manier een groot gebaar gemaakt werd naar Almelo en de wereld.

Johan de Ruiter

In de tuin van religies en levensbeschouwingen

Tijdens de 11e Assemblée van de Wereldraad van Kerken (WCC) in Karlsruhe van 31 augustus tot en met 8 september 2022, waarin ik mocht participeren, ontdekte ik op een steenworp afstand van ons hotel een fascinerende tuin. Ik had gehoord dat hij bestond. Ik zocht en vond. Ik was de enige in die tuin op dat moment, in de vroege ochtend en ik ervoer stilte, rust, bezinning en ontvankelijkheid.

De Garten der Religionen (tuin der religies en levensbeschouwingen) in Karlsruhe werd zeven jaar geleden in september 2015 geopend. Het is een initiatief waaraan meer dan vijftig verschillende organisaties, die zich inzetten voor verbinding en voor goede contacten tussen religies en levensbeschouwingen, hebben bijgedragen.¹ Er zijn overigens nog wel meer tuinen van vrede te vinden, zoals bijvoorbeeld in Keulen en in Wuppertal. Wie deze tuin in Karlsruhe betreedt ziet een fraai geheel, dat bestaat uit een aantal cirkels. Ik zag allerlei religieuze teksten, die waren uitgesneden in rond-gebogen ijzeren platen, die samen zelf ook weer een cirkel vormden. In elke cirkel was tevens een vloermozaïek te bewonderen. Vijf cirkels van die cirkels vertegenwoordigen de vijf grote wereldreligies: Jodendom, Islam, Christendom, Hindoeïsme en Boeddhisme. Dan was er ook nog een cirkel die nog enkele andere religies huisvestte, zoals het Baháí-geloof, filosofieën, politieke waarden en algemene mensenrechten. Ook mensen die geen bepaald geloof aanhangen, maar wel een levensbeschouwing hebben waren op deze manier vertegenwoordigd. Religies voor vrede wil mensen naar een diepere waarheid leiden, naar een verandering van denken en leven en naar wederzijds begrip.

Nieuwe generaties

Hoe kunnen we de nieuwe generaties van Europa laten groeien in het gedachtengoed van religies voor vrede? Ga eens naar die tuin, als je de kans hebt en praat erover met elkaar. Er is inmiddels ook een goede handleiding van de verschillende

---

¹ <https://www.gartenderreligionen-karlsruhe.de/>.

godsdiensten voor leerkrachten ontwikkeld, met medewerking van de *Universiteit Thessaloniki* (Orthodox), de *Katholieke Universiteit Leuven*, het *Centre of Expertise for Intellectual Reformation Research and Advice* (Islam), de *Evangelische Theologische Faculteit Leuven* (Protestant) en de *Universiteit Ljubljana*.² Daarin staat prachtig materiaal waar leerkrachten mee aan de slag kunnen gaan. Van harte aanbevolen!

Ik las in de tuin o.a. de volgende inspirerende religieuze teksten over vrede, genade en goedheid in deze mooie tuin. Ze gaan over vrede en goedheid, over hemelse zaligheid en aanbidding, over waardering en respect, maar ook over het opruimen en overwinnen van obstakels en moeilijkheden, en het neerleggen van wapentuig. Hieronder volgt een aantal teksten in Nederlandse vertaling.

Kernteksten vanuit het Hindoeïsme

*O, Godin, inwonend in alle wezens in de vorm van kracht,
intelligentie, overvloed en stilte,
ik aanbid u vele malen! (Gebed tot Devi).*

*Gelieve altijd alle obstakels uit mijn weg te ruimen! (tot Ganesha)
Moge iedereen gelukkig zijn. Moge iedereen zich bekommeren om
het welzijn van anderen. Om Vrede! Vrede! Vrede!*

Kernteksten vanuit de Islam

*En uw God is één enig God (Koran, Soera 2,158/163).
Ik ben de Boodschapper van God (Koran, Soera 7,61).*

---

² © EDUC8 (Educate to Build Resilience) Project, 2021. <https://project-educ8.eu/> Het document is ontwikkeld met medewerking van de *Aristoteles Universiteit Thessaloniki* (Orthodoxie: Ekaterini Tsalampouni en Apostolos Kralidis); de *Katholieke Universiteit Leuven*, Faculteit Theologie en Religiewetenschappen (Katholicisme: Didier Pollefeyt, Leen Deflem, Elies Van Noten) en de Faculteit Filosofie (Jodendom, Luc Anckaert, Pierre Costalunga.); het *Centre of Expertise for Intellectual Reformation Research and Advice* - CIRRA (Islam: Brahim Bouzarif); de Evangelische Theologische Faculteit.- ETF (Protestantisme: Jelle Creemers, Samuël Velinga); de *Universiteit Ljubljana*, Faculteit Theologie (Roman Globokar, Vojko Strahovnik, Mateja Centa, Matej Purger).

En voorwaar, de verblijfplaats van het hiernamaals is beter voor hen die godvrezend zijn. (Koran, Soera 6,32).

Kernteksten vanuit het Jodendom

G'd zal zich over u erbarmen en u bijeenbrengen uit alle volkeren waaronder hij u heeft verspreid (Deuteronomium 30:3).

U zult voor mij een koninkrijk van priesters en een heilig volk zijn (Exodus 19:6).

Hillel zei: Behoor tot de discipelen van Aäron, de vredelievende priester (Pirke Avot).

G'd schiep de mens naar zijn beeld en zei: Wees vruchtbaar en word talrijk (Genesis 1:22).

Machtige naties zullen zeggen: Laten we de berg van G'd beklimmen, het huis van G'd, zodat hij ons zijn wegen leert. Want de Torah zal uit Sion komen, en het Woord van God uit Jerushalaim. Hij zal de volkeren oordelen en geen volk zal tegen een ander volk het zwaard opheffen (Jesaja 2:3-4).

De meeste teksten vanuit het Jodendom in de tuin der religies zijn ontleend aan TENACH, de Hebreeuwse Bijbel. Genesis, Exodus, en Deuteronomium behoren tot het eerste deel van TENACH, namelijk de Thora (de wet, de eerste vijf boeken van Mozes). Zij vormen het hart van het Joodse geloof. De woorden van de profeet Jesaja behoren tot het tweede deel van TENACH: de Neviim (het boek der profeten). Jesaja is prominent aanwezig, maar ook Rabbi Hillel is in de tuin van de religies vertegenwoordigd. Van hem is ook de spreuk, die bekend staat als de gouden regel: "Wat gij haat, doe dat uw naaste niet aan" of zoals het Nederlandse spreekwoord luidt: "Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet". Als symbool van het Jodendom is de Menorah, de zevenarmige kandelaar, geplaatst.

Kernteksten vanuit het Christendom

Jezus zegt: Zalig zijn de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.

Gij zijt het licht van de wereld (uit de Bergrede).

Onze Vader in de hemel, geheiligd zij uw naam, uw koninkrijk kome

(uit het gebed: Onze Vader).

*Ik geloof in de Heilige Geest, de gemeenschap der heiligen en het eeuwige leven
(uit de Apostolische Geloofsbelijdenis)*

In het midden van de christelijke cirkel staat een ronde liturgische tafel, door protestanten de avondmaalstafel genoemd, door rooms-katholieken het altaar. Dit laat zien, dat de eucharistie (het avondmaal) het hart is van het christelijk geloof. Opvallend is dat er geen oudtestamentische teksten in deze cirkel opgenomen zijn, terwijl de joodse geschriften, diedoor christenen het Oude of Eerste Testament genoemd worden, wel onderdeel zijn van de christelijke Bijbel. Op het vloermozaïek zien we het kruis afgebeeld en een weergave van het verhaal van de wonderbare broodvermenigvuldiging. Jezus deelde vijf broden en twee vissen, zodat een hele mensenmenigte voldoende te eten had. Het is wel zeer opmerkelijk, dat er op dit mozaïek slechts vier broden afgebeeld zijn in plaats van vijf.

Kernteksten vanuit het Boeddhisme

*Haat eindigt nooit met haat. Haat eindigt met liefde (Boeddha).
Je moet weten dat alle verschijnselen als dromen zijn (Boeddha).
Zoals we onze eigen traditie waarderen, moeten we alle andere tradities waarderen en respecteren (Geshe Kelsang Gyatso).
Het boeddhisme onderzoeken betekent zichzelf onderzoeken (Dogen Zenji).*

Kernteksten vanuit de vrije religieuze gemeenschap Bahá'í

*De geest is vrij en het geloof is vrij.
Het welzijn, de vrede en de veiligheid van de mensheid zijn tot die tijd onbereikbaar.
Hun eenheid is niet stevig gevestigd (Bahá'u'lláh).*

Margriet Gosker

In de naam van Allah, de weldadige, de genadige. Gezegend zij de Heer van het Universum die ons geschapen heeft en ons gemaakt heeft tot stammen en volkeren. Opdat we elkaar mogen kennen, niet opdat we elkaar mogen verachten.

Als de vijand bereid is tot vrede, wees gij dan evenzo bereid tot vrede, en vertrouw op God, want de Heer is degene die alle dingen hoort en weet. En van de dienaren van God, zijn zij de Meest Gezegendes die over de aarde wandelen in nederigheid, en als we hen aanspreken, zeggen we "vrede".

Moslim gebed

Openingen maken en vooroordelen onderuit halen

De tijd waarin de kranten en andere bladen bol stonden van de openingen die de Wereldraad van Kerken maakte naar mensen met een andere religie is een beetje voorbij. En dat terwijl religie meer dan vroeger mensen indeelt in vrienden en vijanden.

Denk aan het Midden-Oosten, denk aan Sri Lanka, maar denk ook aan de warmte waarmee Oekraïense vluchtelingen worden begroet en de tegenstand die omhoog komt als het gaat om Syrische of Afghaanse vluchtelingen. Racisme speelt mee, maar zeker ook de religie. Daarom is het belangrijk dat mensen uit beide kampen elkaar ontmoeten. De Wereldraad was daar jarenlang een voortrekker in.

Nu was de interreligieuze ontmoeting niet meer dan een klein onderdeel van het totaalprogramma van de assemblee. Toch was het belangrijk dat zij er was: die ontmoeting van Joden, moslims en christenen in het grote paleisachtige slot van de groothertog van Baden destijds.

In een zaal kwamen we bijeen, zo'n vijftig mensen, meest ouderen. De tijd dat het hot was om met mensen van een andere religie om te gaan is immers voorbij. En 11 september 2001 is inmiddels 21 jaar geleden! Maar wat die elfde september ook geleerd heeft, is dat het opeens heel belangrijk kan zijn om die onderlinge relaties wel te hebben, zodat je elkaar als het nodig is kan vinden al is het maar om erger te voorkomen.

Elkaars bronnen waarderen

De bijeenkomst ging over twee teksten uit de heilige geschriften van de Joden, christenen en moslims: Psalm 104 en Soera 55 uit de Koran. En we praatten niet over elkaar maar met elkaar. Eerst kwam Psalm 104. Een rabbijn leidde de psalm in. Na de rabbijn kwam een christen theoloog. Maar eerst werd de tekst voorgelezen in de oorspronkelijke taal, het Hebreeuws, en daarna in het Engels en Duits. De christenen kennen immers geen heilige taal. Na de inleidingen mochten mensen uit de zaal hun eigen

visie geven. Er kwamen heel verschillende verhalen over hoe deze psalm wordt beleefd. Psalm 104 is niet zomaar een psalm. Hij is heel universeel en laat zien hoe belangrijk God is voor wat er in de natuur, in de schepping gebeurt. De psalm heeft namelijk een Egyptische oorsprong, was ooit het Zonnelied van farao Echnaton. En nu staat hij in de Bijbel. Zo gingen de Joden blijkbaar om met mooie teksten uit andere culturen: ze werden gewaardeerd en daarna zomaar opgenomen en gebruikt in de liturgie van de tempel in Jeruzalem. Zo open kan het dus ook.

Eén en één is één

Daarna kwam Soera 55. Eerst werd de tekst in het Arabisch voorgedragen. Daarna volgde de uitleg van een moslim geleerde, die ook imam is. Toen was de zaal aan de beurt. Opeens praatten christenen en moslims samen over de Koran. Want er waren meer moslims in de zaal dan die ene imam. De uitleg van dit hoofdstuk is wat ingewikkeld. Maar het heeft ermee te maken dat de schepping bijna altijd bestaat uit tweetallen: licht en donker, zon en maan, man en vrouw, enz. Daar kunnen conflicten uit geboren worden. Maar hoe dan ook: er is één God. Hij is schepper van allebei, van ons allemaal, van heel dit universum. Dat is belangrijker dan al die tweetallen, legde de imam uit nadat hij de mensen uit de zaal had aangehoord.

In de publiciteit gaat het ook gauw over die tweetallen. Wat als we dat andere perspectief laten domineren? De verschillen blijven, dat is waar. Maar ook de Ene, die de Joden de Eeuwige noemen.

Freek Bakker
Voorzitter Contactgroep Hindoes-Christenen, Raad van Kerken
Overgenomen van de WCC website

Economie van Franciscus

Op 4 maart 2021 organiseerden we samen met Utrecht in Dialoog een Zoombijeenkomst over de economie van Franciscus, een oproep tot verandering en bezinning op onze rol en betrokkenheid in het maatschappelijk verkeer op Franciscaanse grondslag.

Het was een zeer geslaagd en levendig gesprek waar we in kleiner palet diep ingingen op de kernthema's duurzaamheid, armoede, maatschappelijke verantwoordelijkheid, onderwijs en vrede.

Tevoren hadden we het manifest dat de aanleiding was voor het gesprek geplaatst op de website (Het is daar nog beschikbaar wanneer u het terug wilt lezen.) en een oproep tot deelname waar een voor dat moment in de pandemie groot aantal op gereageerd heeft.

Vooraf de gesprekken over armoede en klimaatverandering waren leerzaam en vruchtbaar. Er werd levendig en inhoudelijk gediscussieerd en oprecht geluisterd. In die zin was het een voorbeeld voor de wijdere maatschappij. Juist in het midden van alle verwarring en polarisatie vonden hier gesprekken plaats die scheidslijnen en convicties opzij schoven.

De discussie is nog lang niet af en zal op meerdere fronten levend gehouden moeten worden, maar op een donderdagavond in het holst van de pandemie hebben we een begin gemaakt dat moed en hoop weerspiegelde in de woorden en aanwezigheid van de deelnemers. Laten we dat koesteren.

Izzy Mansour

Het verhaal van Abu Hanifa's vader

Op een dag passeerde Thabit Bin Nu'man, die later de vader van Abu Hanifa zou worden, tijdens een wandeling een appelboom met het meest prachtige, rijpe fruit. Hij plukte ervan en at het op. Even later realiseerde hij zich dat hij iets genomen had wat hem niet toebehoorde. Het knaagde zo aan hem dat hij naar het huis van de eigenaar van de boom ging en aanbelde. De man deed open en Thabit vertelde wat hij had gedaan en dat hij er spijt van had. Hij bood aan geld te geven om het goed te maken. De man leek niet tevreden met het aanbod, waarop Thabit zei: "Ik doe alles wat u vraagt, want ik wil mijn fout goed maken." De man keek hem onderzoekend aan en zei toen: "Als je het echt wilt goedmaken, dan weet ik maar één oplossing. Mijn dochter is doof, stom en blind. En ik wil graag dat je met haar trouwt." Thabit schrok en vroeg om bedenktijd. Wat te doen? Hij wilde, haast meer nog dan in het begin, van dat schuldgevoel af. Uiteindelijk besloot hij op de vraag in te gaan. Als dat de oplossing was...

Hij liep terug naar de man en zei: "Als ik hiermee je vergiffenis kan krijgen, dan trouw ik met je dochter."

Thabit moest even wachten. Vervolgens bracht de man hem naar een kamer waar de dochter was en trok zich terug. De vrouw stond met haar rug naar Thabit toe, toen hij de kamer betrad. Hoewel hij wist dat zij hem niet zou verstaan, begroette hij haar toch met de vredeswens: "Salam Alaikum".

Daarop draaide de vrouw zich om en groette hem terug: "Alaikum Salam!", "Vrede zij met jou."

Vol ongeloof keek Thabit haar aan en stamelde: "Maar je vader zei dat je doof, stom en blind was." "Dat klopt ook", antwoordde de mooie vrouw: "Ik ben doof voor alles wat onaangenaam is: ik hoor geen kwaadsprekerij, ik hoor geen leugens, geen laster. Ik heb mijn oren gezuiverd van loze praatjes, ik luister er niet eens naar. Ik ben stom wanneer ik spreek op een manier waar Allah niet blij mee is. En mijn ogen zijn verblind voor de dingen waarvan Allah mij heeft gezegd dat ik ze moet vermijden. Ik ben opzettelijk onwetend over kennis die niet heilzaam is. Allah heeft me zover gebracht.", luidde haar antwoord.

Thabit was erg onder de indruk.
Enige tijd later trouwden zij en uit deze band werd Abu Hanifa geboren. Hij werd een van de grootste denkers van zijn tijd en de grondlegger van een school van exegeese.

Never wait to live

Never wait to live.

Live today for tomorrow you will have new shackles

Dance today because tomorrow you might have no shoes

Smile today, because tomorrow might drown in your tears

Cry today, because tomorrow is innocent of today's grief

most of all

Pray today that tomorrow may bring more to share.

© Y'xantramon 2016

©Sergiu Ciobhan 2003
Courtesy of DeviantArt

Wat is Religies voor Vrede?

RELIGIONS for PEACE (RfP) ofwel WCRP (World Conference of Religions for Peace) is een wereldwijde organisatie met leden van de grote wereldgodsdiensten en van diverse geestelijke stromingen. Samen zetten zij zich, al dan niet met andere vredesorganisaties, in voor meer dialoog, harmonie en vrede in de wereld.

In 1970 werd in Kyoto een wereldwijde conferentie georganiseerd op initiatief van een aantal Aziatische religieuze leiders die zich zorgen maakten over het nieuwe oorlogsgeweld en de dreiging van kernwapens. Dit was dusdanig inspirerend, dat deelnemers bij terugkeer op diverse plaatsen in de wereld de interreligieuze dialoog gericht op harmonie en vrede voortzetten. Samen sloegen ze bruggen naar de samenleving om mensen te inspireren zich voor meer vrede in te zetten. De hoofdzetel bevindt zich in New York.

De organisatie heeft als NGO een adviserende status bij de VN en werkt met verschillende afdelingen daarvan (zoals UNESCO) samen aan de bevordering van vrede.

De Nederlandse afdeling van Religies voor Vrede is in 1980 opgericht. Ze heeft tot doel met mensen van verschillende religies en levensbeschouwingen samen te werken voor vrede, gerechtigheid en menselijke waardigheid.

Ze organiseert interreligieuze, intergenerationele en interculturele bijeenkomsten en symposia over religie(s) en vrede en houdt zich bezig met specifieke projecten op dit vlak.

Tweemaal per jaar wordt een Nieuwsbrief uitgegeven.

Het Dagelijks Bestuur bestaat uit Mirjam Ates-Snijdwind (voorzitter), Harry Overmeijer (secretaris) Johan de Ruiten (Penningmeester) Emine Celikoglu en Izzy Mansour (redacteur en duurzaamheid)

Hiernaast kent RvV ook een Raad van Advies (RvA) Deze bestaat uit: dr. Dominee M. Gosker, emeritus Aartsbisschop J. Vercammen, Rabbijn A. Soetendorp, dr. E. Ferguson en drs. P. Kuijper.

Correspondentie RvV/Nederland:

Secretaris Harry Overmeijer : harry.overmeijer@gmail.com

Redactie voor alle perscontact: rvv.redactie@gmail.com

Websites:

Religies voor Vrede Nederland: www.religiesvoorvrede.nl

Religions for Peace Europe: www.rfpeurope.org

Religions for Peace International: www.rfp.org

Twitter: @religiesvvrede

Lid worden van Religies voor Vrede?
U bent van harte welkom!

Het lidmaatschap bedraagt € 30,-
(inclusief tweemaal per jaar RvV nieuws),
voor studenten en minder draagkrachtigen € 17,50.

U kunt zich opgeven via ons secretariaat
of rechtstreeks door storting van de contributie met vermelding
'nieuw lid'
IBAN NL07 INGB 0004 420087, WCRP/NL te Leiden

WCRP nieuws 2022

Colofon

RvV nieuws is het informatieblad van de leden van Religies voor
Vrede/ Nederland. Het verschijnt tweemaal per jaar.

Eindredactie: Izzy Mansour

Kopij graag mailen naar: redactie.rvv@gmail.com

Extra exemplaren van de nieuwsbrief zijn te bestellen tegen een
vergoeding van € 3,50 zolang de voorraad strekt.